

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Kaupunki toteaa, että se on julkaissut ostolaskutietonsa avoimena datana jo vuodesta 2012 lähtien. Kaupunki ei vastusta ostolaskutietojen avoimuuden lisäämistä, mutta tietojen keräämisen liittyvät yksittäiset toimenpiteet pitää suhteuttaa niillä saavutettavaan hyötyyn. Hallituksen esityksen mukainen laki tulisi lisäämään kaupungin hallinnollista taakkaa ja aiheuttamaan kustannuksia tavalla, mitä ei voida pitää kaupungin näkökulmasta tarkoituksenmukaisena.

Hallituksen esityksessä on arvioitu uuden lain vähentävän suorahankintojen tekemistä. Kaupunki toteaa, että suorahankintojen todellisen lukumäärän ja euromääräisen volyymin arviointi on ylipäättään haastavaa. Toisin kuin hallituksen esityksessä arvioidaan, kaupungin näkemyksen mukaan lakiuudistuksella tuskin olisi suoraa vaikutusta suorahankintojen vähentymiseen.

Hallituksen esityksessä arvioidaan myös, että sopimusseurannalla ja jälki-ilmoituksilla olisi merkittävää kilpailua lisäävää vaikutusta. Kaupunki katsoo, että kilpailun lisääntyminen on markkinoiden elinvoimaa tukevien kuntakohtaisten hankintastrategioiden ja -linjausten sekä hankintayksiköiden käyttämien hankintamenettelyjen tulosta. Kaupunki pitää kyseenalaisena sitä, lisääkö lakiuudistus kilpailua.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Ostolaskutietojen toimittaminen tietovarantoon (2 §)

Lakiehdotuksen 2§:n 1 momentin mukaan hankintatietovarantoon tulisi toimittaa ostolaskut sekä julkisten hankintojen vuokra- ja leasingsopimusten laskuja koskevat tiedot (ostolaskutiedot). Ostolaskutietojen pitäisi pitää sisällään mahdollinen kilpailutustunniste ja erikseen päätettävät otsikointi- ja tiliöintirivitiedot. Tiedon toimittajan olisi tehtävä otsikko- ja tiliöintirivitietoihin merkintä salassapidosta siltä osin kuin tieto on julkisuuslain 24 §:n perusteella salassa pidettävä. Lisäksi ostolaskutietojen tulee sisältää erikseen määriteltävät tuoterivitiedot. Lainkohdan mukaan tiedon toimittaja vastaa toimitettujen tietojen oikeellisuudesta.

Kaupunki toteaa, että laissa tulee ilmaista selkeästi, mikä on työnjako hankintayksikön ja sen sopimussopimuksena toimittajan välillä, ja vastuun ostolaskutiedon tuottamisesta on oltava sopimussopimuksena olevalla toimittajalla. Hankintayksikkö ei voi vastata sopimussopimuksena olevan toimittajan vastuulla olevan asian, eli ostolaskulle merkittävän tiedon oikeellisuudesta. Kaupunki katsoo, että tältä osin myös hallituksen esityksen mukaiset ostolaskujen otsikko- ja tiliöintirivien salassa pidettävien tietojen merkitsemistä koskevat kirjaukset vaativat selkeyttämistä.

Kaupungin ostolaskuissa ei nykyisellään ole kaikkia lakiehdotuksessa lueteltuja tietoja. Kaupungin näkemyksen mukaan on epäselvää, mitä lisäarvoa tuoterivitietojen lisäämisellä saavutetaan. Kaupunki toteaa, että laskuja ei tulisi joutua muokkaamaan manuaalisesti vain hankintatietovarantolain määritelmän tai vaatimusten vuoksi. Mikäli hallituksen esityksen mukaisia tuoterivitietoja edellytetään, tulee tietojen muokkaamisen olla mahdollista automaatiota hyödyntäen eikä automatisointi voi jäädä pelkästään kuntien vastuulle.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (5 §)

Kuntien osalta ostolaskujen toimittamisvelvollisuus koskisi ostolaskuja, joiden tositepäivä on 1.1.2028 tai sen jälkeen. Mikäli tietojen toimittamisvelvollisuus koskee ostolaskuja riippumatta siitä, milloin laskun perusteena oleva hankintasopimus on solmittu, on siirtymäaika kohtuuton ja epärealistinen. Kaupunki katsoo, että lakiesityksessä on selkeytettävä sitä, koskeeko ostolaskutietojen toimittamisvelvollisuus myös edellä mainittuja, olemassa olevia hankintasopimuksia ja niihin perustuvia ostolaskuja.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

-

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

2 b §

Hallituksen esityksen mukaan ostolaskujen hankintatietovarantoon kerättävä tietosisältö on sellaista, josta ei tulisi käydä ilmi tuotteen tai palvelun kohteena olevaa luonnollista henkilöä, eikä kerättävien tietojen tulisi sisältää erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja eikä esimerkiksi sote-asiakastiedoksi luokiteltavaa tietoa. Esimerkiksi ostolaskujen liitteillä olevia tietoja ei kerättäisi hankintatietovarantoon, vaan kerättävä tietosisältö rajattaisiin tiettyihin otsikko-, tiliöintirivi- ja tuoterivitietoihin, joihin ei tietosuoja-asetuksen säännökset huomioiden tulisi laskutuksessa ylittää sisällyttää tuotteen tai palvelun kohteena olevaa henkilöä koskevia henkilötietoja. Hallituksen esityksen mukaan Valtiokonttorin tulisi poistaa tai muokata tarpeettomat ostolaskutiedot siten, etteivät ne olisi hankintatietovarannossa yhdistettävissä tiettyyn henkilöön eikä tietojen palauttaminen takaisin tunnistettavaan muotoon olisi hankintatietovarannossa enää mahdollista.

Kaupungin näkemyksen mukaan on hankala arvioida, miten paljon ostolaskuihin sisältyy henkilötietoja. Lisäksi on epäselvää, miten kaikki sopimussopimuksena olevat toimittajat saadaan toimimaan niin, ettei henkilötietoja sisällytetä ostolaskuihin vaan ainoastaan niiden liitteille. Hallituksen esityksestä ei myöskään käy ilmi, miten varmistetaan se, että Valtiokonttori kykenee tunnistamaan henkilötiedot tai muut arkaluonteiset aineistot ja tarvittaessa poistamaan tai muokkaamaan ostolaskutietoja.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Lakiehdotuksen mukaan tietojen toimittaminen tietojärjestelmään olisi kuukausittaista ja mahdollisesti tulevaisuudessa joidenkin tietojen osalta reaaliaikaista. Kaupunki pitää kyseenalaisena sitä, onko näin tiiviille raportointitahdille tosiasiallista tarvetta. Reaaliaikainen tietojen raportointi voi lisäksi olla teknisesti vaikea toteuttaa.

Salminen Kaarina
Helsingin kaupunki - Kansliapäällikkö 31.12.2025